

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Maa kasutamine toiduainete jätkusuutlikuks tootmiseks ning ökosüsteemi teenusteks“

(ettevalmistav arvamus eesistujariigi Eesti taotlusel)

(2018/C 081/10)

Raportöör: **Roomet SÕRMUS**

Konsulteerimistaotlus	Eesti Vabariigi peaministri kiri, 17.3.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Juhatuse otsus	28.3.2017
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.10.2017
Vastuvõtmine täiskogus	18.10.2017
Täiskogu istungjärk nr	529
Hääletuse tulemus	126/0/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Põllumajandusmuldade jätkusuutliku kasutamise ja kaitsmise seisukohalt on võtmeroll ELi ühtsel võrdlusraamistikuks, et jälgida andmete kogumise ja kasutamise edusamme ning aidata kaasa mulla hea seisundi, ühtsete mõistete ja ühtlustatud monitooringu parameetrite, prioriteetide ja erinevate poliitikameetmete rolli määratlemisele muldade hea seisundi saavutamisel.

1.2. Põllumaa kadumine mulla degradeerumise, maade hülgamise, kliimamuutuste ja põllumajandusmaa linnastumise tõttu on kõikides liikmesriikides märkimisväärne probleem. Komitee teeb seepärast ettepaneku ajakohastada olemasolevat ELi raamistikku toidutootmise ja teiste ökosüsteemi teenuste pakkumise seisukohalt väärtusliku põllumaa ning selle viljakuse kaitsmiseks liikmesriikides, parandades monitooringut ja usaldusväärse teabe esitamist.

1.3. Põllumajandustootjatel on nii põllumajandusmaa omanike kui ka kasutajatena ökosüsteemi teenuste pakkumisel eriline roll, mida tuleb tunnustada ja toetada. Muld pakub peamisi ökosüsteemi teenuseid. Muld on aluseks suuremale osale maailmas toodetud toidule ja vajalik biomassi tootmiseks. Muld seob süsinikku ja võib aidata leevendada kliimamuutusi.

1.4. ÜPP moderniseerimisel peaks eesmärk olema muu hulgas põllumaa ning muldade tervise ja viljakuse kaitsmise jätkamine, millel põhineb põllumajanduse tootlikkuse ja jätkusuutlikkuse säilitamine ning edasine tõstmine.

1.5. Arvestades kliimakokkuleppeid, tuleks toetada olemasolevaid ja uusi algatusi muldade süsinikutsükli tasakaalustamiseks viisil, mis ei ohusta toidutootmist. Süsinikusisalduse suurendamiseks mullas teeb komitee ettepaneku integreerida ELi poliitikameetmetesse jätkusuutliku muldade majandamise põhimõtted. Soodustada tuleks biomassi tootmist vee kättesaadavuse ning teiste mulla tingimuste (mulla struktuuri ja aeratsiooni, toitainete kättesaadavuse, pH taseme, mulla

bioloogilise aktiivsuse) parandamise kaudu, minimeeritud mullaharimist, karjatamist ja rohumaade jätkusuutlikku majandamist, integreeritud põllumajandustootmist, sh mahe- ja tavapõllumajanduse parimaid tavasid, nagu viljavaheldus, liblikõieliste kasvatamine, orgaaniliste väetiste ja komposti kasutamine, põldudele talvise taimkatte rajamine jms. Süsinikurikkaid muldasid ja rohumaad tuleb majandada jätkusuutlikult, et soodustada süsiniku sidumist muldade ja taimede poolt.

1.6. Liikmesriike tuleks ka ÜPP teise samba raames julgustada ja motiveerida rakendama asjakohaseid mullakaitse meetmeid.

1.7. Jätkusuutlikuks maa ja muldade kasutamiseks tuleb soodustada täiendavaid investeeringuid keskkonna- ja kliimasõbralikesse tehnoloogiatesse ning maaparandussüsteemidesse.

1.8. Toetada on vaja teadmistepõhist põllumajandust (sh täppisviljelust ja agroökoloogilised lähenemised). Ressursse, muldasid ja keskkonda säästva täppisviljeluse potentsiaal avaldub mulla-, väetamis-, taimekaitse-, ilma- ja saagiandmete integreerimise kaudu, mille eeldus on muu hulgas riiklikes andmebaasides sisalduvate heade andmete kättesaadavuse, liikuvuse ja kasutusmugavuse parandamine, tunnustades põhimõtet, et põllumehed on loodud andmete omanikud. Kõige selle eeldus on juurdepääs Internetile ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamine põllumajandustootjate poolt.

1.9. Suurendada tuleks mullaandmestiku kasutamist poliitikakujundamisel ja maakasutust puudutavate otsuste langetamisel. Samas tuleks parandada muldasid puudutavate andmete kvaliteeti ja kättesaadavust, eriti nendes valdkondades, kus täna pole veel piisavalt tehtud uuringuid. ELi tasandil tuleb kokku leppida harmoniseeritud mullaseire korraldamises.

1.10. Muldade rolli puudutavat teadlikkust oleks vaja nüüdisaegsete õppeviiside abil parandada kõikides haridusastmetes, integreerides muldade teema erinevate haridustasemete õppekavadesse.

1.11. Lisaks on suur tähtsus meetmetel põllumajandustootjate teadlikkuse suurendamiseks erinevate muldade ja heade põllumajandustavade kohta. Selleks on ülioluline nõuandeteenistuse kaasamine.

2. Sissejuhatus

2.1. Tuginedes ELi eesistujariigi Eesti konsulteerimistaotlusele, koostab komitee käesoleva arvamuse, et rõhutada maa ⁽¹⁾ ja muldade ⁽²⁾ jätkusuutliku kasutamise olulist rolli toidutootmisel ja ökosüsteemi teenuste pakkumisel.

2.2. Komitee vaatleb eesistujariigi Eesti palvel, kuidas on põllumajandusmuldade teema kajastatud erinevates ELi poliitikavaldkondades. Samuti seda, kuidas oleks võimalik soodustada muldade kui toidutootmiseks ja teiste ökosüsteemi teenuste pakkumiseks vajaliku ressursi jätkusuutlikku ja efektiivset kasutamist ELis nii poliitilisel kui ka ettevõtete tasandil.

2.3. ELi tasandil on hetkel mulla kaitsmiseks palju reegleid. Kuigi erinevad ELi poliitikavaldkonnad aitavad kaitsta muldasid ja soodustada põllumajandusmaa jätkusuutlikku majandamist, siis enamasti pole nende peamine eesmärk muldade kaitsmine. Komitee on seisukohal, et praegu on sobiv aeg alustada arutelu selle üle, kuidas saaks erinevaid meetmeid ELi tasandil paremini koordineerida.

⁽¹⁾ Maa tähistab planeedi Maa pealispinna osa, mis ei ole kaetud veega.

⁽²⁾ Mullaks võiks nimetada maakoore pindmist kihti, mille moodustavad mineraalide osakesed, orgaaniline aines, vesi, õhk ja elusorganismid. See puutub kokku maakoore, õhu ja veega ning on elu- ja toitekeskkonnaks valdavale osa biosfäärist. [<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52006DC0231>].

2.4. Nii EL kui ka liikmesriigid peavad poliitikameetmete kujundamisel lähtuma rahvusvahelisel tasemel kokku lepitud ÜRO säästva arengu eesmärkidest aastani 2030, ⁽³⁾ mis hõlmavad järgmist: soodustada ökosüsteemide säästvat kasutamist, võidelda kõrbestumisega, peatada ja pöörata ümber mullaseisundi halvenemine, saavutada loodusvarade säästev majandamine ja tõhus kasutamine ning integreerida kliimameetmed riiklikku poliitikasse, strateegiatesse ja kavandamisse. Jätkusuutliku põllumajanduse vältimatu eeldus on põllumajandusmuldade kaitse ning põllumajandusmaa säästlik kasutamine, sest muld on piiratud ja sisuliselt taastumatu ressurss.

2.5. Samuti on loodud mitmeid algatusi, ⁽⁴⁾ mille eesmärk on edendada muldade jätkusuutliku majandamise valdkonda või näidata, et põllumajandusmuldadel on oluline roll nii toidujulgeoleku tagamisel kui ka kliimamuutuste leevendamisel.

2.6. Komitee avaldab ka tunnustust planeedi taluvuspiiride kontseptsioonile, mille abil püütakse määratleda keskkonna jaoks ohutu inimtegevuse piirid, ning tõdeb, et kolmes valdkonnas üheksast on see piir juba ületatud (kliimamuutused, elurikkuse kadu, lämmastikuringe) ⁽⁵⁾. Samal ajal tunnistab komitee, et ülemaailmne toiduga kindlustatus on samuti suur väljakutse, mida Euroopa peab oma ülemaailmse vastutuse raames arvesse võtma.

3. Peamised probleemid maa ja muldade kasutamisel põllumajandustootmises

3.1. Toidu vajadus lähemate aastakümnete jooksul maailmas kasvab. See avaldab osades maailma piirkondades survet põllumajandusmaa intensiivsemaks kasutamiseks, millel võib olla negatiivne mõju muldadele ja keskkonnale laiemalt, kui maade kasutusel ei järgita ökoloogia reegleid. Selleks et tagada piisavas koguses toitu, on vaja hoida olemasoleva põllumajandusmaa tootlikkust ja kaitsta mulla viljakust nii bioloogilises, keemilises kui füüsikalises mõttes.

3.2. Komitee arvamuses „Jätkusuutlikumad toidusüsteemid“ ⁽⁶⁾ märgitakse, et ebaõigete majandamispraktikate kasutamine toidutootmisel põhjustab bioloogilise mitmekesisuse kadu, mulla degradeerumist, vee ja õhu saastet ning kasvuhoonegaaside heiteid. Seega on vajalik kõigi nende ressursside tõhus ja jätkusuutlik majandamine, et tagada inimeste jätkuv varustamine toiduainetega. See peaks olema ka osa terviklikust toidupoliitikast, nagu on kirjeldatud valmivas komitee arvamuses teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku toidupoliitika kujundamisse ELis“.

3.3. Ka kliimamuutused mõjutavad peamiste loodusvarade – vee ja mulla – kättesaadavust. Kuigi kliimamuutuste vastu võitlemiseks on rakendatud mitmeid meetmeid, osutavad pinnaseandmed, et süsiniku sisaldus muldades jätkab aja jooksul vähenemist. Täpsustavad andmed sügavamate kihtide kohta kajastaksid suundumust siiski realistlikumalt.

3.4. Euroopa Keskkonnaagentuuri (EEA) 2015. aasta hinnangus Euroopa keskkonna seisundi ja väljavaadete kohta ⁽⁷⁾ märgitakse, et muldade võime pakkuda selliseid ökosüsteemi teenuseid nagu toidu tootmine, elurikkuse säilitamine ning süsiniku, vee ja toitainete sidumine, on üha suurema surve all. Eri piirkondade puhul märgitakse aruandes peamiste probleemidena mulla erosiooni, orgaanilise aine kadu muldades, pinnase reostumist ja katmist. Aga ka linnastumise, maade hülgamise ja põllumajandustootmise intensiivsuse kasvu mõju looduslikele ja poollooduslikele aladele. Veel üks tõsine üldteada oht on mullaviljakuse kadu.

⁽³⁾ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

⁽⁴⁾ Sellised algatused on näiteks rahvusvaheline muldade kümnend, ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) algatus „Global Soil Partnership“, Prantsusmaa algatus „4 %: Mullad toidujulgeoleku ja kliima jaoks“, Euroopa kodanikualgatus „People4Soil“ jne.

⁽⁵⁾ J. Rockström jt, 2009, „Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity, Ecology and Society“, vol 14, <https://www.consecol.org/vol14/iss2/art32/main.html>

⁽⁶⁾ ELT C 303, 19.8.2016, lk 64.

⁽⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer>.

4. Põllumajandusmuldade teema erinevates ELi poliitikavaldkondades

4.1. Euroopa Komisjoni tellitud raportis on analüüsitud ELi ja 28 liikmesriigi muldade kaitsmiseks võetud poliitikameetmeid⁽⁸⁾. Analüüsi käigus tuvastati 35 ELi tasandi ja 671 liikmesriikide poolt rakendatud poliitikameedet muldade kaitsmiseks. ELi tasandi meetmed hõlmavad endas nii strateegilisi dokumente, direktiive, määruseid kui ka erinevaid toetusmeetmeid. Liikmesriikide tasandil on 75 % meetmetest enamasti siduva iseloomuga regulatiivsed meetmed.

4.2. Meetmete paljusust liikmesriikides on võimalus käsitleda mulda paremini selle keerukuses ning parandada koordineerimist. Osaliselt on ELi õiguses väärtuslikud ja tugevad eeskirjad muldade kaitsmiseks, kuid siiski on süsteemis puudujääke. Liikmesriikide poliitika ei suuda järjepidevalt katta puudujääke ELi õigustikus ja nõuded muldade kaitsmiseks liikmesriikides erinevad oluliselt.

4.3. 2014. aasta alguses jõustunud ELi seitsmendas keskkonnavalas tegevusprogrammis peetakse muldade degradeerumist tõsiseks väljakutseks ning seatakse eesmärgiks, et 2020. aastaks saavutatakse ELis maade jätkusuutlik majandamine, tagatakse muldade adekvaatne kaitse ja saastunud pindade puhastamisel on saavutatud edasimineku. Samuti võtavad EL ja liikmesriigid kohustuse suurendada jõupingutusi muldade erosiooni vähendamiseks ja mulla orgaanilise aine suurendamiseks.

4.4. Muldade seisukohalt võib muu hulgas esile tuua järgmisi olemasolevaid ja suhteliselt hästi toimivaid ELi poliitikameetmeid: tööstusheite direktiiv, keskkonnavastutuse direktiiv, veekaitse eeskirjad (veepoliitika raamdirektiiv, nitraadidirektiiv, ÜPP nõuetele vastavuse süsteem ning maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisund). Muldade olukorra parandamiseks on võimalik muuta nende meetmete rakendamist veelgi tõhusamaks, kui võtta paindlikult arvesse kohalikke tingimusi ja suurendada meetmete omavahelist kooskõla.

4.5. Häid võimalusi mullakaitse teema edendamiseks pakuvad ka erinevad rahastamisinstrumendid ühtekuuluvusfondi, Euroopa Regionaalarengu Fondi, Life+ ja programmi „Horisont 2020“ raames.

4.6. ÜPP esimese samba otsetoetused, mis hõlmavad umbes 90 % ELi põllumajanduslikust maast, on oluliseks majanduslikuks stiimuliks maakasutust ja majandamist puudutavate otsuste langetamisel põllumajandustootjate poolt. Otsetoetuste maksmine on rangelt seotud maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise, nõuetele vastavuse ning rohestamise nõuete järgimisega ÜPP alusmäärustes pakutud raamides. Seejuures on liikmesriikidel teatud valikuvabadus. 30 % otsetoetustest on kohustuslikult seotud keskkonnasäästlikkuse nõuetega, mille eesmärgiks on parandada mulla kvaliteeti, kaitsta elurikkust ja soodustada CO₂ sidumist⁽⁹⁾. Oluline on tagada, et rohestamise meetmetest saadavat kasu ei sööks ära selle meetme rakendamisega kaasnev suur bürokraatia.

4.7. Maaelu arengu programmid ÜPP teise samba raames pakuvad samuti võimalusi rakendada liikmesriikide kohalikele oludele vastavaid meetmeid põllumajandusmuldade kaitsmiseks ELis.

4.8. Muldade kaitsmiseks ning kliimamuutuste mõjude leevendamiseks ja nendega kohanemiseks pakuvad võimalusi ka mitmed kavandatavad meetmed (nt kliima- ja energiapakett, maakasutuse ja maakasutuse muutuse ja metsanduse määrus (LULUCF), jõupingutuste jagamise määrus (ESR) jt).

4.9. Põllumajandusmuldade teema edendamisel on oluline roll arutuse all oleva ringmajanduse paketi raames väetisi käsitleva ELi määruse ajakohastamisel, et lihtsustada orgaaniliste ja jäätmetest toodetud väetiste kasutamist. Mullaparenduseks või väetisena kasutatav ringlussevõetud tooraine ei tohi aga sisaldada ohtlikke aineid (võõraineid). Kuigi komisjoni ettepanekus seatakse piirid saasteainete kontsentratsioonidele nii mineraal- kui ka orgaanilises väetises, on

⁽⁸⁾ „Mullakaitsepoliitika instrumentide uuendatud inventuur ja hinnang ELi liikmesriikides“, <http://ecologic.eu/14567>

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/greening_en

jätukuvalt vajadus uute puhta tehnoloogia lahenduste järele, et toota maakasutuses ohutuid väetisi ja mullaparanajaid, mõjutamata esmast tootlikkust. Komitee tunnustas oma arvamuses seda komisjoni algatust, märkides, et mullaviljakus ja -kaitse on määruse muutmisel kesksel kohal⁽¹⁰⁾.

5. Ettepanekud muldade kui toidutootmiseks vajaliku ressursi jätkusuutliku kasutamise ja ökosüsteemi teenuste pakkumise soodustamiseks Euroopa Liidus

5.1. Põllumajandusmuldade jätkusuutlikul kasutamisel ja kaitsmisel on võtmeroll ELi ühtsel võrdlusraamistikul, et jälgida andmete kogumise ja kasutamise edusamme ning aidata kaasa ühtsete mõistete, mulla hea seisundi, prioriteetide, erinevates mullastiku- ja kliimatingimustes monitooringu parameetrite ning mitmesuguste poliitikameetmete rolli määratlemisele muldade hea seisundi saavutamisel. See on eelduseks, et hinnata adekvaatselt muldade olukorda ja rakendada vajalikke meetmeid.

5.2. Põllumaa kadumine mulla degradeerumise, maade hülgamise, kliimamuutuste ja põllumajandusmaa linnastumise tõttu on kõikides liikmesriikides märkimisväärne probleem. Põllumajanduspiirkonnad taanduvad ja nende asemel tegeletakse tehispiinnase arendamisega. Aastatel 2006–2012 oli maa hõivamise tempo Euroopa riikides keskmiselt 107 000 ha/aastas. Enimkasutatud maaliik tehispiinnase arendamisel oli viljelusmaa ja pikaajaliste kultuuride all olev maa, millele järgnesid karjamaad ja segapõllumaa⁽¹¹⁾. Komitee teeb seepärast ettepaneku ajakohastada olemasolevat ELi raamistikku toidutootmise ja teiste ökosüsteemi teenuste pakkumise seisukohalt väärtusliku põllumaa ja selle viljakuse kaitsmiseks liikmesriikides. Selleks tuleks tugevdada tehnoloogilisi võimalusi, mis parandavad monitooringut ning usaldusväärse ja kasuliku teabe esitamist.

Euroopa Liidu ühine põllumajanduspoliitika

5.3. ÜPP moderniseerimist silmas pidades tuleb järgmisel eelarveperioodil tagada põllumajandusmaa efektiivne ja jätkusuutlik kasutamine. Eesmärk peaks olema muu hulgas põllumaa ja muldade tervise ning viljakuse kaitsmise jätkamine, millel põhineb põllumajanduse tootlikkuse ja jätkusuutlikkuse säilitamine ning edasine tõstmine.

5.4. ÜPP esimese samba rohestamise meetmete raames tuleks leida paremad lahendused muldade olukorra parandamiseks. Eelkõige tuleks soodustada viljavaheldust, kasutades kas libliköielisi või heintaimi. Rohestamise tõhususe üle peetavates aruteludes on peamiselt rõhutatud elurikkuse aspekte, kuid senisest enam tuleks väärtustada libliköieliste kultuuride kasvatamise positiivset mõju mullaviljakusele⁽¹²⁾.

5.5. Põllumajandus ei aita toota pelgalt kvaliteetset toitu, vaid ka luua elurikkust ja avatud maastikke. Lisaks on sel oluline roll kliimamuutuste leevendamisel ja nendega kohanemisel. Nende avalike hüvede pakkumise tagavad eelkõige lisaväärtust loovad meetmed loodusressursside kestlikuks majandamiseks, mis tegelevad põllumajanduse mõjuga mullale, veele ja elurikkusele.

5.6. Liikmesriike tuleks julgustada ja motiveerida rakendama mullakaitse meetmeid ka ÜPP teise samba raames, mis pakub liikmesriikidele kõige paindlikumaid võimalusi kohalike olude, erinevate tingimuste (sh mullatüüpide) ja spetsiifiliste probleemidega arvestamiseks.

5.7. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles võtma seejuures senisest enam arvesse liikmesriikide spetsiifilisi ettepanekuid muldade olukorra parandamiseks ja kestlikuks kasutamiseks (nt lupjamise toetamine muldade hapestumise leevendamiseks ja niisutus- või kuivendustööd, et saada üle veenappusest või liigniiskusest), et luua paremad tingimused taimede kasvuks. Turvasmuldade majandamisel ei tohiks välistada ühtegi alternatiivi, kuid mullakaitseks ja -hoolduseks tuleks pakkuda eri meetmeid.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus väetiste kohta ELT C 389, 21.10.2016, lk 80.

⁽¹¹⁾ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/land-take-2/assessment-1>

⁽¹²⁾ Paljude libliköieliste kultuuride (ristikhein, mesikas, lupiin, hernes, uba jt) juurtel tegutsevad mügarbakterid on kõige tähtsamaks õhulämmastiku sidujaks, mis on oluline mullaviljakuse säilitamisel.

5.8. Jätkusuutlikuks maa ja muldade kasutamiseks tuleb soodustada täiendavaid investeeringuid keskkonna- ja kliimasõbralikesse tehnoloogiatesse. Jätkusuutlikuks toidutootmiseks tuleks edendada teadmispõhist põllumajandust (sh täppisviljelus ja agroökoloogilised lähenemised), mis tagaks põllumajandussisendite kasutamise õiges koguses, õiges kohas ja õigel ajal. Võtmetähtsusega on seejuures nii mulla bioloogilise aktiivsuse suurendamine orgaanilise materjali lisamise kaudu kui ka toitainete tasakaalu saavutamine mullas – toitainete ülejääk tekitab keskkonnariski toitainete leostumise näol, toitainete puudujääk viib aga mullaviljakuse languseni. Ühtlasi tuleks järgida toitainete miinimumseadust,⁽¹³⁾ sest ühe toitainete puudus (nt fosfor) suurendab teiste toitainete leostumise riski.

5.9. Kariloomadel on maakasutuses oluline ja tihti asendamatu roll toitainete ringluses, mullaviljakuse säilitamisel⁽¹⁴⁾ ning süsiniku sidumisel. ELis on palju põllumajandusmaad, sh rohumaad, mis sobib üksnes karjakasvatuseks või rohusööda tootmiseks, mistõttu tuleb teatud piirkondades jätkuvalt soodustada loomakasvatust, et hoida ära maade hülgamist põllumajandustootjate poolt. Mõnes ELi piirkonnas laialt levinud püsirohumaade hooldamine pelgalt niitmise teel ei paku ei toidutootmise, ressursitõhususe ega muldade perspektiivist alternatiivi loomade karjatamisele. Seetõttu tuleb ÜPP raames tagada meetmed loomakasvatuse tasuvuse kindlustamiseks ELi erinevates piirkondades ja leida lahendused, mis sooduksid aktiivset ja jätkusuutlikku maakasutust toidutootmise eesmärgil.

5.10. Osades ELi piirkondades on suur probleem amortiseerunud maaparandussüsteemid, mistõttu tuleks muutuvates kliimatingimustes põllumaade toidutootmises hoidmiseks ja mullaviljakuse säilitamiseks senisest enam panustada pikaajalistesse põllumajandustaristu investeeringutesse, nt maaparandussüsteemide uuendamisse. Maakasutus ja ökosüsteemi teenused

Maakasutus ja ökosüsteemi teenused

5.11. 2005. aastal valminud millenniumi ökosüsteemide hindamise aruande⁽¹⁵⁾ kohaselt mõistetakse ökosüsteemi teenuste all keskkonnakaitse, sotsiaalseid ja majanduslikke hüvesid, mida ökosüsteemid inimkonnale pakuvad. Mullateke kuulub ökosüsteemi teenuste hulka, mis on eelduseks kõikide teiste ökosüsteemi teenuste pakkumisele, sh näiteks toidu tootmisele. Jätkusuutlik toidutootmine pole seega ilma muldade kaitseta võimalik.

5.12. Põllumajandustootjatel on ökosüsteemi teenuste pakkumisel oluline roll, mida tuleb tunnustada ja toetada. Muld pakub peamisi ökosüsteemi teenuseid⁽¹⁶⁾. Muld on mikroobide, taimede ja loomade elu aluseks ning elurikkuse peamine varasala, muld puhastab vett ja talletab taimede kasvuks vajalikku vett, reguleerib üleujutusi, salvestab toitaineid ja muudab need taimedele taas kättesaadavaks ning on võimeline muundama saasteaineid. Muld on aluseks suuremale osale maailmas toodetud toidule ja vajalik biomassi tootmiseks. Muld seob süsinikku ja võib aidata leevendada kliimamuutusi.

5.13. Suuremat tähelepanu tuleb pöörata maakasutusele, mis mõjutab ökosüsteemide toimimist ja seega ökosüsteemi teenuste pakkumist. Mullaviljakuse vähenemine, jätkusuutmatu maakasutus ning elupaikade killustumine linnastumise, ehitustegevuse ja teedehituse tõttu seavad ohtu mitmete peamiste ökosüsteemi teenuste pakkumise, see ohustab elurikkust, vähendab Euroopa vastupanuvõimet kliimamuutustele ja loodusõnnetustele. Samuti soodustab see mulla degradeerumist ja kõrbestumist⁽¹⁷⁾. Ülaltoodud probleemide leevendamiseks tuleks laiemalt teadvustada Euroopa Komisjoni 2012. aasta suunistes toodud põhimõtteid mulla katmise piiramise, leevendamise ja kompenseerimise parimate tavade kohta⁽¹⁸⁾.

⁽¹³⁾ https://en.wikipedia.org/wiki/Liebig%27s_law_of_the_minimum

⁽¹⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Jätkusuutlikumad toidusüsteemid“, ELT C 303, 19.8.2016, lk 64.

⁽¹⁵⁾ <http://www.millenniumassessment.org/en/index.html>

⁽¹⁶⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

⁽¹⁷⁾ <https://www.eea.europa.eu/soer-2015/synthesis/report/3-naturalcapital>

⁽¹⁸⁾ <http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/guidelines/EN%20-%20Sealing%20Guidelines.pdf>

5.14. Mulla funktsioonide ja muldade pakutavate ökosüsteemi teenuste teemat on õigusaktides vaid vähesel määral käsitletud, sest nendel teenustel puudub turg ja ühiskond ei tunnusta neid vajalikul määral. Näiteks on ÜPP otsetootuste alusmääruses küll viiteid mulla kvaliteedile, kuid puuduvad viited mulla elurikkusele ja selle sünergiatele esmase tootlikkusega. Lisaks muldade keemilistele ja füüsikalistele omadustele sõltuvad muldade võtmefunktsioonid mulla mikroorganismide ja loomastiku seisundist ning nende pakutavatest bioloogilistest protsessidest, sh lämmastiku sidumine, süsiniku sidumine, vee filtreerimine ja võime tulla toime toitainete lekketega. Lisaks mulla omadustele on oluline ka põllukultuuride tervis, et kasutada täiel määral ära muldade potentsiaal toidutootmisel ja süsiniku sidumisel.

5.15. Nii nagu märgitakse komitee arvamuses ÜPP ümberkujundamise kohta, ⁽¹⁹⁾ peaksid ÜPP teise samba keskkonna, kliimamuutuste ja elurikkusega seotud meetmed senisest enam soodustama põllumajandustootjate poolt ökosüsteemi teenuste pakkumist. Muldade ja maakasutuse perspektiivist tuleks keskenduda toetustele, mis soodustavad rohumaade ja turvasmuldadega maade sellist majandamist, mis soodustaks süsiniku sidumist muldade poolt. Muldade seisukohalt tuleks soodustada minimeeritud maaharimise praktikaid, kuid toitainete akumuliseerimise tõttu kultiveerimata mullapinnas tuleks toitainete juurteni jõudmiseks mulda natuke harida, et vähendada toitainete lekket. Ka muldade tihenemine nõrgendab mulla võimet takistada toitainete leket.

5.16. Mõnes ELi piirkonnas tuleks soodustada haritava maa osalist muutmist rohumaaks, võimalusi vähendada rohumaade loomkoormust, säilitades samas minimaalse loomkoormuse, toetada turbaalade säilitamist või meetmeid mullaerosiooni piiramiseks ning kuivade alade kõrbestumise vähendamiseks.

5.17. Osades ELi piirkondades on põllumajanduses peamiseks väljakutseks põldude elurikkuse säilitamine, säästlike majandamispraktikate jätkamise soodustamine ja tootmise majandusliku tasuvuse suurendamine ilma tootmisintensiivsuse suurendamiseta. Teistes piirkondades on peamine väljakutse surve vähendamine maakasutusele, muldadele ja looduslikele kooslustele. Lõunapoolsemates piirkondades on lisaks väljakutseks ka veepuuduse leevendamine.

5.18. Neid ökosüsteemi jaoks väga olulisi põllumajandustootmise aspekte tuleb ÜPP ja muude poliitikameetmete kujundamisel ning ümberkujundamisel arvesse võtta.

Mullad ja kliimamuutused

5.19. Muld on maailma suurim süsinikuvaramu maismaal, ⁽²⁰⁾ mistõttu on muldadel oluline roll kliimamuutuste leevendamisel ja süsiniku sidumisel. Rahvusvahelises kliimaraamistikus on muldade säästlikul majandamisel võtmeroll nii muldade orgaanilise aine sisalduse stabiliseerimisel kui ka suurendamisel, mis aitab säilitada mulla funktsioonid ja ennetada mulla degradeerumist. Arvestades kliimakokkuleppeid (COP 21) tuleks toetada olemasolevaid ja uusi algatusi muldade süsinikutsükli tasakaalustamiseks viisil, mis ei ohusta toidutootmist, nagu on sätestatud ka Pariisi kliimakokkuleppe artiklis 2.

5.20. FAO Maailma Mulla Harta ⁽²¹⁾ üheksanda põhimõtte kohaselt pakuvad kõik mullad ökosüsteemi teenuseid, mis on olulised ülemaailmse kliimamuutuse reguleerimisel. Süsinikusisalduse suurendamiseks mullas teeb komitee ettepaneku integreerida ELi poliitikameetmetesse 2016. aastal heaks kiidetud FAO vabatahtlikes juhistes jätkusuutliku muldade majandamise kohta ⁽²²⁾ toodud põhimõtted. Muu hulgas tuleks soodustada biomassi tootmist vee kättesaadavuse parandamise kaudu (nt niisutussüsteemide rajamine, arvestades kohalikke keskkonnatingimusi), minimeeritud mullaharimist, karjatamist, integreeritud tootmist, mahepõllumajandust, viljavaheldust, liblikõieliste kasvatamist, orgaaniliste väetiste ja komposti kasutamist, põldudele talvise taimkatte rajamist jms. Süsinikurikkaid muldasid ja rohumaaid tuleks majandada jätkusuutlikul viisil.

5.21. Olulisi kliimamuutustega seotud algatusi tuleks toetada ELi tasandil. Siiski tuleb silmas pidada, et muldade olukord erineb liikmesriigiti oluliselt, mistõttu tuleb olemasolevate ja uute meetmete puhul arvestada piirkondlike erinevustega.

⁽¹⁹⁾ ELT C 288, 31.8.2017, lk 10.

⁽²⁰⁾ Mullad sisaldavad umbes kaks korda rohkem süsinikku kui atmosfäär ja kolm korda rohkem süsinikku kui kasvavad taimed vegetatsiooniperioodil.

⁽²¹⁾ <http://www.fao.org/soils-2015/news/news-detail/en/c/293552/>

⁽²²⁾ <http://www.fao.org/documents/card/en/c/5544358d-f11f-4e9f-90ef-a37c3bf52db7/>

Muldasil puudutavate andmete kättesaadavus ja nende kasutamine

5.22. Teadmistel põhineva poliitika rakendamiseks ja maakasutuse planeerimiseks liikmesriikide, piirkondade ja kohalikul tasandil tuleks suurendada mullaandmestiku kasutamist poliitikakujundamisel ning maakasutust puudutavate otsuste langetamisel. Andmete jagamist tuleks andmete omandiõigust austades koordineerida kokkulepitud regulatiivsetes raamides.

5.23. Samas tuleks parandada muldasid puudutavate andmete kvaliteeti ja kättesaadavust, eriti nendes valdkondades, kus täna pole veel piisavalt tehtud uuringuid (näiteks andmed mulla süsinikusisalduse kohta). Andmete kättesaadavuse parandamiseks on tarvis selgemaid eesmärgi lühemas ja pikemas perspektiivis.

5.24. Muldasid puudutavate andmete kättesaadavuse ja kasutamise parandamiseks tuleb uuendada mullakaarte ning veelgi tõsta liikmesriikidele esitatavaid minimaalseid standardeid mullastikukaartide ruumilise skaala osas. Siiski tuleb meeles pidada Euroopa Liidu mõnes piirkonnas esinevaid probleeme mullastiku kaardistamisel.

5.25. ELi tasandil tuleb kokku leppida harmoniseeritud ja pidevas mullaseire korraldamises, mis oleks seotud piiratud hulga indikaatoritega muldade seisundi muutumise ja mullakaitsemeetmete rakendamise tõhususe kohta.

5.26. Põllumajandustootjad seisavad iga päev silmitsi väga komplekssete otsustega tootmise korraldamiseks. Ilma info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamiset pole mõeldav ressursse, muldasid ja keskkonda laiemalt säästva täppisviljeluse rakendamine. Selle eeldus on digitaalsete lahenduste kasutamine põllumeeste hulgas, pakkudes mullastiku- ja kliimatingimustele vastavaid alternatiive ja paindlikkust.

5.27. Täppisviljeluse potentsiaal avaldub mulla-, väetamis-, taimekaitse-, ilma- ja saagiandmete integreerimise kaudu, mille eeldus on muu hulgas riiklikes andmebaasides sisalduvate andmete kättesaadavuse, liikuvuse ja kasutusmugavuse parandamine. Soodustada tuleks lahendusi, mis võimaldaks riiklikes andmebaasides sisalduvate suurandmete kasutamist põllumeeste igapäevases majandustegevuses, kasutades selleks era- või riigisektori pakutavaid tarkvaralisi lahendusi, sh koostöös nõuandeteenistusega. Näiteks on vaja muuta haldustarkvara pakujatele kasusaaja nõusolekul lihtsasti kättesaadavaks võimalikult täpsed andmed põllumuldade ja mullaproovide kohta. Põllumeestele peaks jääma omandiõigus oma loodud andmetele.

Teadmusbaasi suurendamine ning teadusuuringute ja innovatsiooni rakendamine

5.28. Teadlastel on oluline roll uute teadmiste loomisel, innovatsiooni edendamisel, tehnoloogiate arendamisel ja tingimuste loomisel maa ja muldade jätkusuutlikuks kasutuseks. Komitee nõustub Viini Mulladeklaratsioonis⁽²³⁾ toodud soovitusel, et mullateaduste fookuses peaks olema inimtegevuse ja muldade omavahelised seosed ning nende mõju keskkonna erinevatele elementidele. Samuti on oluline mullateaduse sidumine teiste teadusvaldkondadega.

5.29. Muldasid ja toidutootmist puudutava teadustegevuse rahastamiseks on suhteliselt head võimalused loodud ELi programmi „Horisont 2020“ raames, millega tuleks jätkata ELi üheksanda teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi ettevalmistamisel.

5.30. Erilist rõhku tuleb panna teadus- ja arendustegevuse tulemuste ettevõtetele ülekandmisele, mis tagaks maa ja muldade kasutamisel jätkusuutliku toidutootmise. Komitee kutsub teadlasi, põllumajandustootjaid, nõustajaid ja teisi sidusrühmi üles tegema koostööd selle valdkonna edendamiseks, kasutades muu hulgas Euroopa innovatsioonipartnerluse (EIP-AGRI) võimalusi.

⁽²³⁾ http://www.iuss.org/index.php?article_id=588

5.31. Põllumajandustootmises kasutatakse mulla struktuuri, taimede toitainete omastamise, veega varustatuse, saagi ja selle kvaliteedi parandamiseks üha laialdasemalt erinevaid biostimulaatoreid. Arvestades iga mulla unikaalset ja pidevalt muutuvat kooslust, on biostimulaatorite kasutamise mõju mulla bioloogilisele tasakaalule liialt vähe uuritud, mistõttu tuleks tõhustada sõltumatute teadusuuringute läbiviimist selles valdkonnas.

Teadlikkuse suurendamine

5.32. Põllumajandustootjate, poliitikakujundajate ja teiste osapoolte teadlikkuse suurendamiseks põllumajandusmuldade tähtsusest jätkusuutlikul toidutootmisel ja ökosüsteemi teenuste pakkumisel, on vajalik laiapõhjaline ja erinevaid osapooli tõhusalt kaasav arutelu muldade seisundi ja nende kaitsmise võimaluste üle. Parem teadlikkus aitab suurendada investeeringuid jätkusuutlikuks muldade kasutamiseks, samuti teadusarendustegevusse.

5.33. Muldade rolli puudutavat teadlikkust oleks vaja parandada kõikides haridusastmetes ning seda peaks toetama praktilise kogemuse võimaldamine. Maakasutuse ja mullakaitsega seonduvate teemade käsitlemiseks tuleks kasutada nüüdisaegseid õppemeetodeid.

5.34. Võtmetähtsusega on meetmed põllumajandustootjate teadlikkuse suurendamiseks erinevate muldade omaduste, heade põllumajandustavade, viljavahelduse tähtsuse, väetamise jms kohta. Ülioluline on nõuandeteenistuse kaasamine ja nõustamisteenuste pakkumine.

Brüssel, 18. oktoober 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS
